Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Kirta Sandström

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaostolle

Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta (VNS 4/2021 vp)
Teema: Maahanmuutto

Sisäministeriö esittää lausuntonaan kunnioittavasti seuraavaa:

Valtioneuvosto antoi selontekonsa sisäisestä turvallisuudesta eduskunnalle 20.5.2021. Selonteko ja sen valmistelu perustuivat eduskunnan päätökseen koskien edellistä, vuonna 2016 annettua selontekoa sekä pääministeri Marinin hallituksen ohjelmaan.

Eduskunta edellytti päätöksessään EK 8/2017 vp, että hallitus antaa eduskunnalle vuoden 2021 loppuun mennessä uuden kokonaisvaltaisen sisäisen turvallisuuden selonteon sisäisen turvallisuuden tilannekuvasta, uhkista ja tilasta, kansalaisten turvallisuuden tunteesta, sisäisen turvallisuuden viranomaisten suorituskyvystä ja toiminnan tuloksellisuudesta, toimintojen kehittämistarpeista ja haasteista sekä eri tehtävien asianmukaisen hoitamisen edellyttämistä kehittämistoimenpiteistä ja tehtäväperusteisesti pidemmän tähtäimen taloudellisista ja muista resurssitarpeista.

Selonteossa todetaan, että maahanmuutto itsessään ei ole sisäisen turvallisuuden kysymys, mutta sääntelemättömänä muuttoliike voi aiheuttaa epävakautta valtioiden sisällä ja välillä. Osallistumalla EU:n yhteisen kokonaisvaltaisen järjestelmän kehittämiseen Suomi pystyy yhdessä muiden jäsenmaiden kanssa vastaamaan globaalin muuttoliikkeen tuomiin mahdollisuuksiin ja haasteisiin. Suurin osa globaalista muuttoliikkeestä on hallittua ja tapahtuu työn, perhesiteen tai opiskelun perusteella. Suomeen suuntautuvasta muuttoliikkeestä yli 90 prosenttia on työ-, perhe- ja opiskeluperäistä. Suomi toimii monin osin jo ulkomaalaisen ja ulkomaalaistaustaisen työvoiman varassa.

Maahanmuuttoviraston tavoitteena on varmistaa Suomen vetovoimaisuus kansainvälisten osaajien näkökulmasta, ja taata laadukkaat ja nopeat maahanmuuton lupaprosessit sekä oikeusturvan takaava kansainvälisen suojelun järjestelmä. Tämä edellyttää Maahanmuuttoviraston henkilöstömäärän säilyttämistä noin 900 htv:n tasolla, minkä lisäksi viraston ja sen palvelujen digitaalinen kehitys on turvattava.

Maahanmuuttoviraston palvelut turvaavat yhteiskunnan elinvoimaisuutta ja vastaavat elinkeinoelämän ja työmarkkinoiden tarpeisiin. Virasto panostaa päätöksenteon laatuun ja

asioiden käsittelyyn niille asetetuissa määräajoissa perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittaen sekä kehittää tavoitteellisesti henkilöstönsä osaamista. Toimintaa ja lupaprosesseja suunnitellaan aiempaa asiakaslähtöisemmin, prosessien tulee olla sujuvia ja mahdollisimman pitkälle automatisoituja lupatyyppien erityispiirteet ja yksilöllinen käsittely huomioon ottaen. Kansainvälisten velvoitteiden mukaisen turvapaikkaprosessin ja siihen liittyvien palautusten tulee olla tehokkaita ja oikeusvarmoja. Turvapaikanhakijoiden vastaanotto-, säilöönotto- ja ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmien ylläpito ja ohjaus on laadukasta ja paikkamäärät vastaavat tarvetta.

Oleskelulupahakemusten määrät ovat jatkuvassa kasvussa. Maahanmuuttoviraston resurssien tulisi mahdollistaa viraston kokonaisvaltainen ja pitkäjänteinen kehittäminen, jotta virasto pystyy vastaamaan tehokkaasti toimintaympäristön muutoksiin: keskeinen tekijä tässä on turvata virastolle riittävä vakituinen henkilöstö, jota voitaisiin kohdentaa tehtäviin kulloisenkin tarpeen mukaan. Rahoituksen nykyinen kehystaso ei mahdollista tätä.

Nykyinen kehyspäätöksen mukainen määrärahataso laskisi vuonna 2022 henkilöstömäärää noin 25 %. Henkilöstön määrän lasku tulee kohdistumaan kaikkiin viraston toimintayksiköihin. Tilapäiset määrärahalisäykset johtavat henkilöstön vaihtuvuuteen, toistuviin rekrytointeihin ja perehdytyksiin ja kuormittavat organisaation perustoimintaa. Viraston on kyettävä pitämään kiinni tehtäviin koulutetusta ja osaavasta henkilöstöstä.

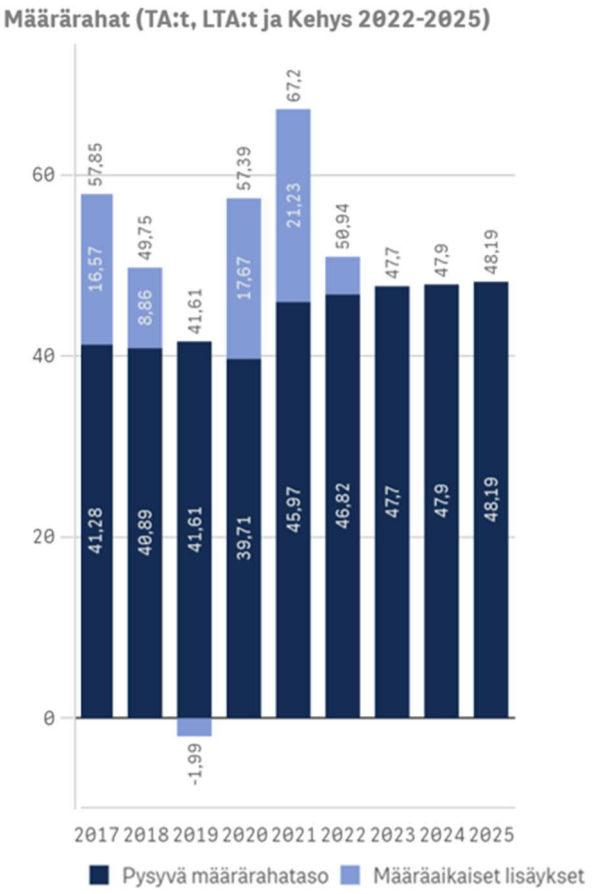

Nykyisen kehystason mukaisella resurssilla hakemuksia ei pystytä käsittelemään asetetuissa tavoiteajoissa (HO, lainsäädäntö, tulossopimus), eikä pystytä vastaamaan kasvaviin hakemus- ja asiamääriin. Maahanmuuton arvioidaan edelleen kasvavan esimerkiksi työntekoon ja opiskeluun liittyvissä lupatyypeissä. Lupien jälkikäteisvalvonta ja lupaperusteiden ja uhkatekijöiden kartoittaminen ovat etenkin sisäisen turvallisuuden kannalta keskeisiä toimintoja, jotka edellyttävät riittävää resursointia hakemusmäärien kasvaessa.

Turvapaikanhakijoiden määrän kehitys pandemian jälkeen on epävarmaa. Hakemukset on pystyttävä käsittelemään lain mukaisissa käsittelyajoissa. Käsittelyajat on pidettävä lyhyinä, jotta vastaanottokulut eivät kasva. Syntyneiden hakemusruuhkien purkaminen jälkikäteen on aina kalliimpaa kuin hakemusten ratkaiseminen hallitusti ja etupainotteisesti.

Ihmiskauppaa tapahtuu Suomessa yhä enemmän, mutta sitä myös tunnistetaan yhä paremmin. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä on osa Maahanmuuttovirastoa ja toimii

Joutsenon vastaanottokeskuksen yhteydessä. Auttamisjärjestelmä on 15-vuotisen historiansa aikana kasvanut ”mikroviranomaisesta” valtakunnalliseksi osaamiskeskukseksi. Auttamisjärjestelmään ohjautuneiden uhrien määrä on viime vuosien aikana moninkertaistunut. Merkittävän osan ihmiskaupasta arvioidaan kuitenkin edelleen jäävän piiloon. Auttamisjärjestelmä toimii jo nyt niukoilla resursseilla ja jatkuvasti kasvavilla asiakasmäärillä. Vuoden 2020 lopussa auttamisjärjestelmän palveluissa oli yhteensä 916 henkilöä, joista 704 mahdollisesti ihmiskaupan uhriksi joutuneita henkilöitä ja 212 heidän alaikäisiä lapsiaan. Vuoden 2019 lopussa kokonaisasiakasmäärä oli 676 ja vuoden 2018 lopussa 455.